

תאטרון וסובלנות

"והאחר הוא אני"

דגמי הוראה בתאטרון
לציון יום הסובלנות הבינלאומי

רציונל

סובלנות היא בין הערכים הבסיסיים של הדמוקרטיה. ממנה נגזרת ההתייחסות לזולת ולאחר. התביעה העיקרית מכל אחד ואחת היא לתת כבוד לזולת, באשר הוא אדם; לדעותיו, להשקפותיו ולזכותו להביע אותם, גם כאשר דעות והשקפות אלה אינם מקובלים עלינו.

התכנית המוצעת מבקשת לשלב את נושא הסובלנות וקבלת האחר במסגרת שיעורי התיאטרון, מציעה דרכי הוראה המזמנות עיסוק בתמות, סוגיות וקונפליקטים אנושיים וחברתיים המחזקים את המודעות וחשיבות הנושא. שני היעדים המרכזיים של התוכנית מתרכזים בהיבט הלימודי ובהיבט החווייתי - יצירתי.

מטרות

- התלמידים יפתחו כלים יצירתיים במציאת פתרונות למצבי קונפליקט חברתי.
- התלמידים יתנסו ביצירה תוך שיתוף פעולה ויחזקו את המיומנויות החברתיות שלהם.
- התלמידים יפתחו את אופני התקשורת (מילולית וא-מילולית) מתוך הסתגלות גמישה לתגובות חבריהם ומתוך התחשבות ברגשותיו של האחר.
- התלמידים יתייחסו בסובלנות ובכבוד לשותפיהם בתהליכי היצירה.

מטרות (המשך)

- באמצעות התוודעות להצגות ולמחזות התלמידים יכירו ביטויים אמנותיים של תרבויות שונות.
- התלמידים יכירו ויתנסו בעיצוב דמויות תוך פיתוח היכולת להכרת נפש האדם ומתוך גילויי רגישות, אמפתיה והבנה לרב-משמעיות של מצבים אנושיים.
- מתוך התנסות בסיטואציות דרמטיות התלמידים יפתחו את היכולת לשיפוט ערכי ומוסרי.
- התלמידים יטפחו יחס של כבוד, הערכה וסובלנות כלפי בני אדם באשר הם וכלפי חברות, תרבויות ודעות שונות מאלו שלהם.

אימפרוביזציה ככלי יצירתי

האימפרוביזציה יכולה לשמש כקרקע לאימון ולשינוי באורח החשיבה וביכולת לפעולה. ישנה חשיבות לשימוש באופן הצגה שאינה כתובה מראש כחלק מהפעילות הדרמטית ושבה ניתן לזהות את האלמנטים הבאים:

- האלמנט החברתי – התלמידים במהלך הפעילות ממקמים עצמם בקבוצות תוך אינטראקציה ולמידה משותפת ומכבדת.
- הפעילות היא במסגרת חוקים ברורים, אך בתוך מסגרת הכללים ישנו חופש לבחור את הבחירות האישיות.

אימפרוביזציה ככלי יצירתי (המשך)

- האימפרוביזציה תתבסס על נתונים המתייחסים לקונפליקטים חברתיים השאובים מחומרים תיעודיים, סיטואציות דרמטיות שגאספו מן העיתונות, מקורות ספרותיים, היסטוריים וכו'.
- במהלך האימפרוביזציה ניתן לבצע חילופים בין התלמידים, כשאלה משנים את מהלכה ואת סופה של הסיטואציה.
- התלמידים המשחקים יעצרו מבלי לשנות את מקומם והתלמיד המצטרף ימשיך את הסצנה. כאמור, הניסיון הוא למצוא פתרונות חדשים אל מול הסיפור המקורי, תוך שכלול היכולת להבין תופעות חברתיות ואנושיות ולדעת לקבלן.

הסובלנות "לאחר" – דרכי הוראה

- בקשו מהתלמידים לספר על אירועים שחוו, שיש בהם ביטוי לחוסר סובלנות שגילו אנשים או קבוצות כלפי אחרים.
- שאלו: איך סובלנות (או אי-סובלנות) מתבטאת בכיתה?
- בקשו מהתלמידים להציג סצנות בהן משתקפים האירועים עליהם סיפרו.
- בקשו מהתלמידים להציג את האירוע בשינויים כגון: שינוי הסיום של הסצנה.
- בקשו מהתלמידים לכתוב מונולוגים קצרים הנותנים ביטוי לקולות השונים של הדמויות בסצנה ("רשומון").
- הציגו את המונולוגים באופני ביצוע שונים. כמו: סרט אילם, סגנון דרמטי, מוגדל, רגשני ומתעכב, קומדיה פרועה ומהירה, מהדורת חדשות (קריינים מספרים את סיפור המקרה), תכנית אירוח (בהשתתפות דמויות מהסיפור) וכו'.

הסובלנות "לאחר" – דרכי הוראה (המשך)

- בקשו מהתלמידים ליצור פסלים קבוצתיים (המנחה מציע רעיונות ברוח הנושא והקבוצה מעצבת פסלים בחלל על ידי שימוש בגוף).
- ניתן לבקש מהתלמידים לעצב סיטואציה אנושית המחדדת את הרעיונות/פסלים שעוצבו בדרך של אימפרוביזציה, כתיבת הדיאלוגים והצגתם.
- בקשו מהתלמידים תרגילי מכונות (המנחה מציע שם של מכונה והקבוצה צריכה לעצב בתנועה ובקול).

מטקסט ספרותי לאירוע בימתי

- התלמידים יתנסו בפעילות תאטרון המבוססת על הטקסט מתוך הבנה והתמודדות עם נושא: קבלה וכיבוד השונה.
- התלמידים יעצבו דמויות שונות בהתאם לגיל התלמידים, ניתן להשתמש בכל סגנון תיאטרוני או טכניקת עיצוב דמויות. לתלמידים צעירים יותר זה יכול להיות תיאטרון בובות (דגם של דמות מצוירת על נייר המודבק על מקל, בובות גרב, בובות ספוג), לתלמידים בוגרים יותר זה יכול להיות תיאטרון שחקנים.

מטקסט ספרותי לאירוע בימתי - דרכי הוראה

- קריאת הטקסט.
- דיון בנושאים ובסוגיות העולים מרוח הטקסט.
- שאלת שאלות לחילוץ נתונים והשלמת פערי מידע בנושאים כמו: הדמויות, היחסים, הקונפליקט, רצון ומעצור, המצב, המקום, הזמן.
- עריכת הטקסט ועיבודו לסצנות (התחלה, אמצע וסוף).
- אפיון הדמות באופן חיצוני ופנימי.
- עיצוב דמות בתהליך החזרות.
- הצגת מונולוגים של הדמויות.
- ניתן לכתוב דף מיומנה של אחת הדמויות.
- ניתן לעצב כרזה בעקבות הסיפור הקוראת לפתור מחלוקות בדרכי גישור ושלום.
- הצגת סצנות מתוך הסיפור.
- ניתן לכתוב ולשחק סוף אחר לסיפור.

מטקסט ספרותי לאירוע בימתי - דרכי הוראה (המשך)

- חלוקת הכיתה לקבוצות. כל קבוצה תחשוב ותכתוב משפט חדש ומקורי לסיום של הסיפור.
- תכנון והצגה של הסיפור תוך שימוש במספר/ים, עיצוב דמויות, עיצוב מרכיבים בימתיים נוספים.
- ניתן להחליף את תפקיד המספר, תוך התייחסות לנתונים שכל תלמיד הוסיף.
- שימוש בטכניקות של תיאטרון סיפור בתהליך העברת הטקסט הספרותי למימוש בימתי תוך שיתוף פעולה של חברי הקבוצה.
- שאלה לדיון: מה היה קורה אילו כל האנשים בעולמנו היו זהים, בצורתם? כיצד היה הדבר משפיע על הכיתה שלנו מבחינה חיצונית? מבחינת היחסים בתוכה?

סיפורים בנושא " האחר הוא אני "

"משהו אחר" מאת קתרין קייב

www.orianit.edu-negev.gov.il/

"הסיפור על האיש הירוק" מאת יהונתן גפן

<http://www.orianit.edu-negev.gov.il/avodot/16/peilu.htm>

עוד סיפורים בנושא "האחר הוא אני"

"הברווזון המכוער" מאת הנס כריסטיאן, "מעשה בעכבר שלא רצה להיות עכבר" מאת אהוד מנור, "פילים לא רוקדים בלט" מאת פני מקינלי, "דירה להשכיר" מאת לאה גולדברג, "בייגלה" מאת מרגרט ריי, "שלי הצב ההיפראקטיבי" מאת דבורה מוס, "מגמגם אבל פחות" מאת מיכל מלין, "אני זה אני ואני יכול" מאת דליה קרלין, "טלי – הארנבת עם האפילפסיה" מאת דבורה מוס, "הסוד של גיל" מאת דנה אבירם, "איתמר פוגש ארנב" מאת דויד גרוסמן, "הפיל שרצה להיות הכי" מאת איילה קורקוס, "בנצ'י הפיל" מאת עמית פוזננסקי וליאת פרלוב-מאירי עפ"י הסיפור "אלמר" מאת דיויד מק"קי, "ג'ירפות לא רוקדות" מאת ג'יילס אנדריאה, "הגמד הגבוה / הענק הנמוך" מאת רינת הופר, "אוזו ומוזו מכפר קקרוזו" מאת אפרים סידון, "משהו אחר" מאת קתרין קייב, "כמו דג במים" מאת אילן לזרוביץ, "ממלכת המרובעים" מאת רונית רדליך, "הדודה יוספינה נשארת באסם" מאת נורית זרחי (מתוך "הכורסא המתנדנדת ועוד סיפורים", הוצאת הקיבוץ המאוחד), "נאדיה, סיפורה של ילדה ערבייה" מאת גלילה רון פדר (פרק ד', הוצאת מילוא בע"מ), "האפרוח" מאת עודד בורלא, "מקום סודי" מאת מירה מינצר – יערי (מתוך הספר: ואולי רק אני מבין אותי ויש לי זמן אלי, הוצאת הקיבוץ המאוחד), "הכתם הכתום" מאת דניאל פינקוטר (בתרגומה של ענת רות), "תנין וג'ירפה זוג מוזר ומאוהב" מאת טלי בשוראי יצקוביץ.

עיבוד שיר לאירוע בימתי – דרכי הוראה

- התלמידים יקראו את השיר.
- התלמידים יחלקו את השיר למרכיבים דרמטיים (ניתן להכווין ולשאול את השאלות: מהו הנושא בשיר, מי היא הדמות המופיעה בשיר, איפה היא נמצאת, מהו הזמן, מה קורה לדמות ולמה.
- התלמידים ינסחו את הפעולה הדרמטית - מהו הרצון של הדמויות.
- התלמידים יעצבו וישחקו דמויות ופעולות עפ"י פרשנותם לאותן דמויות המופיעות בשיר.
- התלמידים יאפיינו את יחסי הכוחות בין הדמויות – את הקונפליקטים המופיעים בטקסט.

עיבוד שיר לאירוע בימתי – דרכי הוראה (המשך)

- התלמידים יעצבו את המקום והזמן המופיעים בשיר.
- התלמידים יעצבו פסל קבוצתי המבטא את אחד הרעיונות בשיר.
- התלמידים יעצבו סיטואציה דרמטית המבוססת על אחד הרעיונות בשיר, תוך שימוש בדימויים שימשו כמרכיב חזותי.
- ניתן לחזור ולבחון פרשנויות שונות לשיר על פי החלטה אמנותית שונה או במדיה אחרת, תוך התייחסות למושגים הרלוונטיים לעולם הבימתי. שימוש במרכיבים בימתיים תוך החלטות סגנוניות, עיצוב יחסי קהל במה, עיצוב תפאורה, מוסיקה, שימוש בחפצים, תלבושות, שימוש בבובות וחומרים אחרים.

קישורים לשירים בנושא "האחר הוא אני"

- "ילדה מזלג ילדה כף" מאת נורית זרחי
- <http://midreshet.org.il/ResourcesView.aspx?id=4300>
- "אלישבע מה נחמדת" / מרים ילן שטקליס
- <http://shironet.mako.co.il/artist?type=lyrics&lang=1&prfid=671&wrkid=10663>
- "חברים בכל מיני צבעים" / חנה גולדברג
- <http://shironet.mako.co.il/artist?type=lyrics&lang=1&prfid=1015&wrkid=1403>
- "כמו דג במים" / אילן לזרוביץ
- <http://www.words4u.org/nis72.htm>
- "שווים" / עילי בוטנר
- <http://shironet.mako.co.il/artist?type=lyrics&lang=1&prfid=4727&wrkid=18959>

שירים נוספים:

"ג'ינג'י" מאת מרים ילן שטקליס, "כל הלילה עולים" מאת נורית זרחי, "פעם כשהייתי נקודה" מאת נורית זרחי (מתוך "אלך מרכבות", ספריית פועלים), "להיות שונה" מאת אוקי מרושק, "הנר שלי אדום" מאת נתן יונתן, "קוביות" מאת אסתר אביבי, "אריאל החרש" מאת של סילברסטיין (מתוך "בקצה מדרכת הרחוב" בתרגום בני הנדל, הוצאת מודן), "שיר עצוב" מאת יהונתן גפן, "אחי הקטן" מאת עוזי חיטמן, "רוצה לשחק עם כולם" מאת יונה טפר, "שמן" מאת דליה בלומנפלד ויינשטיין, "ילד מיוחד משמיים" מאת אהוד מנור, "ילדים כמו צבעים" מאת חגית אמסטרדם, "חברים בכל מיני צבעים" מאת חנה גולדברג, "כמו דג במים" מאת אילן לזרוביץ', "הילד הכי קטן בכיתה" מאת יהונתן גפן, "ג'ינג'ית" מאת חמוטל בן זאב, "ילד פלא" מאת אילן גולדהירש.

אירוע בימתי המתבסס על כתבה עיתונאית - דרכי הוראה

- כתבו במרכז הלוח את המילה סובלנות.
- שאלו: מהי, לדעתכם, סובלנות?
- חלוקת התלמידים לזוגות חלוקת קטעי עיתונות המספרים על אירועים בהם באו לידי ביטוי מקרים של אי סובלנות.
- קריאת הכתבה.
- חיפוש מידע נוסף לכתבה באתרי אינטרנט.
- קריאה קצבית של הטקסט (הקריאה נעשית במקביל למקצב נתון אשר משמש כפילטר, כאמצעי לעצב ולפרש את נושא הכתבה).
- ניתן להציע לקבוצת תלמידים להגיב בפנטומימה ובתנועה, במקביל לקריאה.
- ניתן להציג אימפרוביזציות בהקשר לנושא הכתבה.

אירוע בימתי המתבסס על כתבה עיתונאית - דרכי הוראה (המשך)

- הקרנת שקופיות המשלימות את הנושא כמידע אינפורמטיבי או כדימוי במקביל לקריאה/הצגה.
- השמעת מוסיקה הרלוונטית לרעיון שבכתבה.
- שימוש בדימויים חזותיים על מנת להעביר את הרעיונות בכתבה.
- שימוש בבובות - דמות הבובה כאמצעי לאפיין דמויות. בניית בובות גרב או בובות מחומרים ממחוזרים.
- שימוש במסכה - בניית מסכה אישית לכל תלמיד, התלמידים יוכלו ליצור את ההקשר בין האישי לדמות אותה בחרו לעצב באמצעות המסכה.
- שימוש בווידיאו בעת עיצוב הסיטואציה הבימתית.
- שימוש בשירים ובקטעי מוסיקה כבסיס ליצירה.

אירוע בימתי המתבסס על כתבה עיתונאית - דרכי הוראה (המשך)

<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4236748,00.html> ○

<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-2993001,00.html> ○

<http://www.nrg.co.il/online/1/ART1/821/902.html> ○

<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-2963453,00.html> ○

<http://www.haaretz.co.il/news/education/1.2037123> ○

<http://www.haaretz.co.il/news/education/1.1814430> ○

<http://www.one.co.il/Article/196133.html> ○

<http://www.mako.co.il/news-israel/education/Article-f57a809d16c9c21004.htm> ○

קישוריות לסרטונים הקשורים לנושא:

* "זרה בתוכנו" (עלייה):

<http://itu.cet.ac.il/ShowItem.aspx?ItemID=c1123493-da40-4eff-af46-be38d41978e4&lang=HEB>

* "ילדת חוץ" (מעבר מעיר לקיבוץ):

<http://itu.cet.ac.il/ShowItem.aspx?ItemID=0807ff42-e0ad-4c5f-b2a4-e523e5858002&lang=HEB>

* "גביע משלי" (נכות פיזית):

<http://itu.cet.ac.il/ShowItem.aspx?ItemID=a9928be8-4035-4f55-91eb-6411f8e28823&lang=HEB>

* "הברווזון המכוער" (תכנית בהשראת הנס כריסטיאן אנדרסן):

<http://itu.cet.ac.il/ShowItem.aspx?ItemID=66f691c8-ad3e-45c5-b0ea-ed68ed725ea2&lang=HEB>

ספרים העוסקים בנושא סובלנות שעובדו למחזות לחט"ב :

- "לרקוד עם אבא" מאת איציק ווינגרטן.
- "נעים" על-פי "המאהב" מאת א. ב. יהושע, בעבוד נולה צ'לטון.
- "מישהו לרוץ איתו" מאת דוד גרוסמן.
- " יש ילדים זיג זג" מאת דוד גרוסמן.
- "הקיץ של אביה" מאת גילה אלמגור.
- "תרנגול כפרות" מאת דפנה אנגל מחרז.
- "אל עצמי" מאת גלילה רון פדר.
- "מכתבים לצופיה" מאת אסתר שטרייט ורצל.
- "הסיפור על האיש הירוק" מאת יהונתן גפן.

אתרים העוסקים בנושא הסובלנות בחינוך היסודי

● סיפורו של משולש ורוד:

<http://itu.cet.ac.il/ShowItem.aspx?ItemID=193339d1-f21c-47d9-9eb3-2d071db08982&lang=HEB>

● בין הצלולים - מטח:

<http://itu.cet.ac.il/ItemList.aspx?SearchTag=23b62db0-aa12-4d8c-8501-fe22ba9765ba>

● יום השונות התרבותית – 21 במאי:

<http://itu.cet.ac.il/ShowItem.aspx?ItemID=9763dd4a-193d-4211-bcc4-b8fc2dca7d1b&lang=HEB>

● חינוך בונה קהילה מכילה:

<http://www.orianit.edu-negev.gov.il/zipikrib/cp/homepage/shonout2014.htm>